

Sygn. akt II Ca 798/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 4 października 2016 r.

Sąd Okręgowy w Kielcach II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący: **SSO Małgorzata Klesyk**

Sędziowie: **SSO Bartosz Pniewski (spr.)**

SSR del. Piotr Wilk

Protokolant: starszy protokolant sądowy Agnieszka Baran

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 4 października 2016 r. w Kielcach

sprawy z powództwa J. S. i B. P.

przeciwko P. N.

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanego od wyroku Sądu Rejonowego w Skarżysku - Kamiennej

z dnia 16 października 2015 r., sygn. akt I C 222/15

uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Skarżysku-Kamiennej, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt II Ca 798/16

UZASADNIENIE

Wyrokiem wydanym w dniu 16 października 2015 roku Sąd Rejonowy w Skarżysku Kamiennej zasądził od P. N. solidarnie na rzecz powodów J. S. i B. P. kwotę 35 940 zł wraz z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia 27 października 2012 roku do dnia zapłaty; zasądza od pozwanego P. N. solidarnie na rzecz powodów J. S. i B. P. kwotę 4214 zł tytułem kosztów procesu.

Powyższe rozstrzygnięcie Sąd Rejonowy oparł na następujących ustaleniach faktycznych.

W dniu 26 marca 2012 roku P. N. zawarł z Agencją (...) z siedzibą w S., reprezentowaną przez współwłaścicieli B. P. i J. S. umowę, której przedmiotem było wykonanie druku oraz oprawy książki nakładu pierwszego tomu publikacji zatytułowanej (...) liczącej 528 stron i 250 fotografii. Strony ustaliły nakład wykonywanego dzieła na 2500 sztuk, ustalając wynagrodzenie całkowite na kwotę 21 złotych brutto za jeden egzemplarz i wynagrodzenie za całość nakładu na kwotę 52 500 złotych. Strony ustaliły nieprzekraczalny termin wykonania dzieła w następujący sposób: 500 egzemplarzy wykonanych najpóźniej do 20 kwietnia 2012 roku, 1000 egzemplarzy najpóźniej 30 kwietnia 2012 roku, 1000 egzemplarzy najpóźniej do 10 maja 2012 roku. Nadto powodowie zobowiązali się wydać powodowi protokolarnie ustalone ilości egzemplarzy ustalonych terminach z zastrzeżeniem, że powodowie jako wykonawcy posiadają uprawnienie do zatrzymania 500 sztuk egzemplarzy na poczet zabezpieczenia swoich roszczeń. Na poczet

ustalonego wynagrodzenia pozwany dokonał w dniu zawarcia umów zapłaty zadatku w kwocie 25 000 złotych, która to kwota została zaliczona na poczet ustalonego wynagrodzenia, natomiast płatność pozostałej części należnego powodowi wynagrodzenia ustalono do dnia 15 lipca 2012 roku. Strony ustaliły również wysokość kary umownej na kwotę 5200 złotych oraz określiły warunki rozwiązania zawartej umowy. W dniu 20 kwietnia 2012 roku P. N. odebrał 100 sztuk egzemplarzy książki (...), pozostawiając pozostałą wydrukowaną część egzemplarzy w pomieszczeniach drukarni. W dniu 11 maja 2012 roku został sporządzony protokół zdawczo – odbiorczy, z treści którego wynika, iż wykonano zobowiązanie w całości, test wydrukowano i przygotowano do odbioru książkę pt. (...), z czego w dniu 20 kwietnia 2012 roku przygotowano do odbioru 2500 egzemplarzy, natomiast do dnia spisania protokołu P. N. odebrał 300 egzemplarzy, natomiast pozostałe 2200 egzemplarzy miało zostać przewiezionych w miejsce wskazane przez pozwanego. W protokole określono, że przekazano P. N. 1000 egzemplarzy książki pt. „Bombowa reedukacja”, z których w dniu przekazania odebrał 100 egzemplarzy, natomiast z pozostałych 900 egzemplarzy zostało zdeponowane u wykonawcy, a 800 egzemplarzy miało zostać przewiezione w miejsce wskazane przez pozwanego. Ustalono kwotę za druk książki „Bombowa reedukacja” na łączną kwotę 15 750 złotych, przy czym kwotę 5 000 złotych pozwany zobowiązał się zapłacić gotówką w dniu 15 maja 2012 roku, natomiast pozostałą kwotę w nieprzekraczalnym terminie do dnia 1 września 2012 roku. Wszystkie egzemplarze wydrukowanych pozycji zostały przekazane pozwanemu i przewiezione do wskazanego przez niego garażu. W dniu 12 października 2012 roku została wystawiona przez Agencję (...) z siedzibą w S. faktura VAT nr (...) na kwotę 55 940 złotych, obejmująca wykonanie wydruku obu pozycji książkowych, przy czym na fakturze odnotowano, że kwota 30 000 złotych została już zapłacona przez P. N. gotówką. W związku z brakiem zapłaty należności wynikającej z wystawionej faktury VAT V dnia 20 listopada 2012 roku oraz 13 lutego 2013 roku powodowie wezwali P. N. do zapłaty kwoty żądanej pozwem.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Rejonowy uznał powództwo za uzasadnione w całości, wskazując jako podstawę rozstrzygnięcia przepis art. 627 k.c. Sąd Rejonowy uznał, że powodowie wykonali prace objęte umową, doszło do odbioru bez zastrzeżeń wydrukowanych pozycji książkowych oraz do wpłaty przez pozwanego łącznie kwoty 30 000 złotych. Sąd Rejonowy podkreślił, że odebranie dzieła nastąpiło w formie protokołu, nie zawiera żadnych uwag odnośnie złej jakości książek, zawiera natomiast postanowienia odnośnie zapłaty wynagrodzenia. Zdaniem Sądu Rejonowego należało zatem uznać, że w momencie odbioru książek pozwany miał możliwość wykazania, iż wykonanie dzieła było nienależyte, co mogło skutkować obniżeniem wynagrodzenia. Zdaniem Sądu Rejonowego twierdzenia pozwanego, iż przedstawiony mu egzemplarz próbny różnił się jakością wykonania z finalnie wydrukowanymi egzemplarzami nie ma znaczenia w świetle tego, że pozwany aż do chwili wytoczenia przeciwko niemu powództwa nie zgłaszał zastrzeżeń co do jakości dzieła. Sąd Rejonowy podkreślił, że pozwany jako autor książek nie dopuściłby do podpisania protokołu odbiorczego bez zamieszczenia w nim jakiegokolwiek informacji odnośnie złej jakości wykonania produktów finalnych. Sąd Rejonowy zauważył również, że pozwany jest z zawodu prawnikiem, zatem znajomość przepisów prawa nie jest mu obca i logicznym zdaje się, iż w przypadku zawinienia takich uchybień, które jak sam stwierdził miały wpływ na sprzedaż książki. W takiej sytuacji, w ocenie Sądu Rejonowego, pozwany skorzystałby z możliwości wynikającej z treści przepisu art. 643 k.c. Nadto również mało prawdopodobne wydaje się, zdaniem Sądu Rejonowego, uchybienie terminu przez powodów, bowiem jak wynika ze złożonego pokwitowania sporządzonego przez pozwanego w dniu 20 kwietnia 2012 roku, odebrał on jedynie 100 egzemplarzy z wydrukowanych zgodnie z umową gotowych do odbioru w tym dniu 500 egzemplarzy książki. W ręcznie pisanym oświadczeniu przez pozwanego wyraźnie znajduje się informacja: „odbior 100 egzemplarzy i pozostawienie pozostałych egzemplarzy w pomieszczeniach drukarni poczytywać należy za wywiązanie się wykonawcy ze zobowiązania umownego dostarczenia do dnia dzisiejszego wydrukowanych książek”. Zdaniem Sądu Rejonowego gdyby nie doszło do przekazania odpowiedniej ilości książek w tym dniu na pewno informacja taka zostałaby zawarta przez P. N. w treści sporządzonego pokwitowania, bowiem dawałoby podstawę do skorzystania z możliwości naliczenia kary umownej za niedochowanie terminu wykonania umowy przez wykonawcę. Sąd Rejonowy uznał, że nie jest zatem możliwe, aby prawnik, który wskutek działania powodów po nieterminowo wykonanej usłudze do tego w złej jakości zleconego przez siebie dzieła, którego sam był autorem, nie chciał wyciągnąć żadnych skutków prawnych. Jako fachowiec doskonale znający przepisy prawa na pewno podjąłby kroki w tym zakresie i za pomocą stosownych pism doprowadził do wypłaty kary

umownej jak i rozwiązania łączącej strony umowy. Pozwany nie odmówił podpisania protokołu odbioru przyjąć należy, że powodowie przekazali kompletnie wykonane dzieło,

O odsetkach za opóźnienie w spełnieniu świadczenia Sąd Rejonowy orzekł na podstawie przepisu art. 481 § 1 k.c., a o kosztach procesu na podstawie przepisu art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 108 § 1 k.p.c.

Apelację od tego wyroku wniósł pozwany, zaskarżając go w całości i zarzucając:

I. mające wpływ na treść skarżonego wyroku naruszenie przepisów prawa procesowego:

- 1) art. 328 § 2 k.p.c. poprzez nieustosunkowanie się w uzasadnieniu skarżonego wyroku do przeprowadzonych dowodów uzasadniających oddalenie powództwa w dochodzonej przez powodów wysokości,
- 2) dokonanie oceny zebranego w sprawie materiału dowodowego z naruszeniem reguł określonych treścią przepisu art. 233 § 1 k.p.c.,
- 3) brak rozstrzygnięcia w zakresie powództwa wzajemnego odnośnie rozwiązania umowy łączącej strony,
- 4) nieprzeprowadzenie przez Sąd pierwszej instancji dowodów zawnioskowanych przez pozwanego i uniemożliwienie tym samym pozwanemu obrony przed sądem jego praw,

II. wypływający z naruszenia przepisów prawa w dokonanych przez Sąd I instancji ustaleniach faktycznych oraz sprzeczność tychże ustaleń z zebraniem w sprawie materiałem dowodowym, a także nie oparcie wyroku na całokształcie zebranego w sprawie materiału dowodowego, czego skutkiem było uwzględnienie powództwa.

W oparciu o powyższe zarzuty pozwany wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa, ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu w Skarżysku – Kamiennej do ponownego rozpoznania.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja jest zasadna i prowadzi do uchylenia zaskarżonego wyroku z uwagi na nierozpoznanie przez Sąd Rejonowy istoty sprawy. Do nierozpoznania istoty sprawy dochodzi wówczas, gdy rozstrzygnięcie sądu pierwszej instancji nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, gdy zaniechał on zbadania materialnej podstawy żądania pozwu albo merytorycznych zarzutów pozwanego przeciwstawionych zgłoszonemu roszczeniu. Dotyczy to również sytuacji, w której sąd pierwszej instancji nie dokonał oceny roszczenia wzajemnego pozwanego (powoda wzajemnego) zgłoszonego w powództwie wzajemnym i pozostającego w tego rodzaju związku z roszczeniem powoda, że jego uwzględnienie tamuje bądź niweczy roszczenie główne.

Pozwany w odpowiedzi na pozew wniósł powództwo wzajemne, domagając się w nim na podstawie art. 357¹ § 1 k.c. rozwiązania umowy zawartej przez strony w dniu 26 marca 2012 roku, przy czym omyłkowo określił materialnoprawną podstawę zgłoszonego roszczenia jako przepis art. 351¹ k.c., jednak charakter tego uchybienia, w związku z treścią wcześniejszego pisma powoda, jak również treścią apelacji, nie pozostawia wątpliwości co do faktycznie sformułowanego przez pozwanego żądania i jego podstawy prawnej. Powództwo wzajemne zostało wniesione w terminie przewidzianym w art. 204 § 1 k.p.c. i pozostaje w związku z powództwem głównym, bowiem zgłoszone w nim roszczenie i roszczenie dochodzone przez powodów wykazuje w istotnej części tożsamość podstawy faktycznej; powództwo wzajemne poprzez rozwiązanie umowy zawartej z powodem w dniu 26 marca 2012 roku przez strony zmierza do unicestwienia roszczenia powodów dochodzących wynagrodzenia za wykonanie dzieła na podstawie tej umowy. Wyrok uwzględniający żądanie rozwiązania umowy w związku z powstaniem okoliczności, o których mowa w art. 357¹ § 1 k.c. ma charakter konstytutywny i kształtuje na nowo stosunek prawny pomiędzy stronami, ale wywołuje skutki ex tunc. W razie uwzględnienia powództwa wzajemnego, roszczenie powodów o zapłatę wynagrodzenia nie mogłoby zatem zostać uwzględnione, ponieważ źródło stosunku prawnego, z którego

wywodzą oni swoje roszczenie zostałyby rozwiązane. Podjęta przez pozwanego (powoda wzajemnego) forma obrony, przeciwstawiająca roszczeniu powodów jego wzajemne roszczenie o rozwiązanie umowy łączącej strony, mogła być realizowana w przedmiotowej sprawie wyłącznie w drodze powództwa wzajemnego. W orzecznictwie ugruntowany jest bowiem pogląd, że żądanie, o którym mowa w art. 357¹ k.c., pozwany może zgłosić jedynie w pozwie wzajemnym, a nie w drodze zarzutu procesowego (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 27 marca 2001 roku, III CZP 54/00, OSNC 2001/10/14, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 stycznia 2000 roku, LEX nr 51053). Merytoryczna ocena powództwa wzajemnego nie była jednak możliwa, ponieważ pozew wzajemny zawierał braki uniemożliwiające nadanie sprawie z tego powództwa dalszego biegu. Obowiązkiem Sądu Rejonowego było zatem wezwanie pozwanego (powoda wzajemnego) do ich usunięcia, a po ich ewentualnym usunięciu, nadanie biegu sprawie, przeprowadzenie postępowania dowodowego w celu oceny jego zasadności, a następnie w oparciu o wyniki tego postępowania i właściwe przepisy prawa materialnego dokonanie jego wpływu na ocenę zasadność żądania powodów. Sąd Rejonowy nie przedsięwziął powyższych czynności, nie doprowadził do stanu pozwalającego na rozstrzygnięcie w sposób formalny albo merytoryczny o pozwie wzajemnym i zgłoszonym w nim żądaniu. Sąd Rejonowy uchylił się zatem od oceny merytorycznych zarzutów pozwanego przeciwstawionych zgłoszonemu roszczeniu powodów i tym samym nie rozpoznał istoty sprawy.

Sąd Okręgowy dostrzega przy tym, że w przypadku wytoczenia w sprawie powództwa wzajemnego dochodzi do szczególnej kumulacji roszczeń: głównego i wzajemnego i o każdym z nich sąd powinien odrębnie rozstrzygnąć merytorycznie w wyroku. Brak orzeczenia (pozytywnego lub negatywnego) w przedmiocie roszczenia zawartego w pozwie wzajemnym powoduje, że z uwagi na brak substratu zaskarżenia, apelacja od takiego nieistniejącego orzeczenia jako niedopuszczalna podlega odrzuceniu. Nie wyłącza to jednak, tak jak ma to miejsce w rozpoznawanej sprawie, możliwości zaskarżenia przez pozwanego (powoda wzajemnego) wyroku w części istniejącej i rozstrzygającej o powództwie głównym w oparciu o zarzut nienadania przez Sąd pierwszej instancji biegu pozwowi wzajemnemu i zaniechania merytorycznej oceny wpływu zawartego w nim żądania na roszczenie powodów.

Na obecnym etapie postępowania przedwczesne jest odniesienie się do pozostałych zarzutów apelacji. W związku z zarzutem pozwanego nieprzeprowadzenia przez Sąd pierwszej instancji dowodów zawnioskowanych przez pozwanego i tym samym uniemożliwienie mu obrony przed sądem jego praw, zwrócić jednak należy uwagę na konieczność ponownego rozpoznania przez Sąd Rejonowy wniosku dowodowego pozwanego o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego z zakresu poligrafii, oddalonego uprzednio na terminie rozprawy w dniu 25 sierpnia 2015 roku, na którym pozwany był nieobecny (k. 101). Niestawiennictwo pozwanego na tym terminie rozprawy miało jednak charakter usprawiedliwiony, a pozwany złożył zaświadczenie wystawione przez lekarza sądowego stwierdzające jego niezdolność do stawienia się w Sądzie w dniu 25 sierpnia 2015 roku. Okoliczność ta uzasadniała powtórzenie na kolejnym terminie rozprawy wszystkich czynności procesowych przeprowadzonych na terminie rozprawy w dniu 25 sierpnia 2015 roku. Sąd Rejonowy przesłuchał natomiast wprawdzie pozwanego, ale pomimo takiej konieczności nie rozpoznał ponownie jego wniosku o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego.

Mając na uwadze powyższe okoliczności Sąd Okręgowy na podstawie przepisu art. 386 § 4 k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu w Skarżysku Kamiennej do ponownego rozpoznania, na podstawie art. 108 § 2 k.p.c. pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Rejonowy wezwie pozwanego (powoda wzajemnego), stosownie z treści przepisu art. 130 § 1 k.p.c., do usunięcia braków formalnych pozwu wzajemnego określonych w art. 126¹ § 1 k.p.c., 187 § 1 k.p.c., co umożliwi ewentualne wezwanie pozwanego do uiszczenia opłaty stosunkowej od pozwu, a w razie usunięcia braków formalnych nada bieg sprawie z powództwa wzajemnego, oceniając następnie zasadność zawartego w nim roszczenia i jego wpływ na ocenę roszczenia powodów.

SSO Bartosz Pniewski SSO Małgorzata Klesyk SSR (del.) Piotr Wilk